

YILANLARI ÖLDÜRMEYİZ DOĞRU MU?

Prof.Dr.İbrahim BARAN*

Doğadaki her canlı türü tabii dengeyi ayırmaz bir parçasıdır. Bunlardan birinin zarar görmesi dengeyi bozulmasına sebep olmaktadır. Bütün dünya ülkeleri gibi yurdumuzda da insanlarımız yılanların görüldüklerinde öldürülmeleri gerektiği inancıyla, gerçekte çok yararlı olan bu hayvanları öldürmeye devam etmektedirler. Nitekim Türkçemizde insanlarımızı yanlış bilgilendirmeye yönelen bazı deyimler çok eskiden beri bilinmektedir. Örneğin yılanların hainlik sembolü olduğunu belirten "koynumda yılan beslemişim", yine yılanların çok tehlikeli hayvanlar olduğunu açıklayan "yılanın başı ezilmeli" gibi ve buna benzer deyimler hemen herkes tarafından bilinmektedir. Daha da çoğaltılabilecek benzer şekilde ifadeler sonunda, gerçekte insan ve tabiata büyük yararı olan yılanlarımız bir bakıma bilinçsizce öldürülmeye devam edilmektedir.

Okuyacağınız açıklamalarımızda amacımız Türkiye'nin doğasının tabii bir parçası olan yılanlarımız hakkında, yetişmekte olan gençlerimizi ve bu konuya ilgi duyan her Türk vatandaşını doğru bilgilendirmektir. Bu sayede de haksız yere suçlanan yılanlarımızın boşuna öldürülmelerini önleyerek, doğal dengeyi bozulmasını engellemeye çalışmaktır.

İnsanların büyük bir kısmı yılanlardan korkmaktadır. Bu korkunun asıl nedeni, yılanlardan az bir kısmının zehirli olmasıdır. Az bir kısmı diyoruz; çünkü dünyadaki yılan çeşitlerinin % 85'i zehirsiz, geri kalan ancak % 15'i zehirlidir. Bu oran Türkiye için de geçerlidir. Anlaşılacağı üzere yurdumuzun herhangi bir yöresinde görülen bir yılanın zehirli olma olasılığı ancak % 15'tir. İlginc olan durum, gündüzleri hareket halinde zehirli yılan görülmesi olasılığı çok daha azdır; hatta nadir denilecek kadardır. Çünkü zehirli yılanlar, zehirsizler gibi gündüz dolaşarak avlanmazlar. Bunların avlanma zamanı gece veya alaca karanlıktır. Geceleri avlanarak beslenen bir zehirli yılan, gündüzleri uygun bir yere çekilerek gizlenir. Ancak çok ender olarak gizlendiği yerde rahat edilirse, bulunduğu yeri çok ağır hareketle değiştirir. Diğer zehirsiz yılan türleri gibi hızlı hareket etmezler. Zehirli yılanlar gündüzleri genellikle taş altında, kaya oyuk ve yarıklarında dinlenirken nadiren görülebilirler. Bu açıklamalardan da zehirli bir yılanın gündüz görülme olasılığının çok az olduğu açıkça anlaşılacaktır. Diğer taraftan herhangi bir yerde yılan gören kimse, gördüğü yılanın özellikle ze-

Ağrı engereği (*Vipera raddei*), Kars ve Ağrı illerinde bulunan zehirli bir yılan. Boyu 90 cm.

hirli olduğunu vurgulayarak çevresindekileri daha iyi etkileyip buna inandırmaya çalışmaktadır. Gerçekle böyle bir durumda görülen yılanın zehirli olma olasılığı çok azdır.

Günlük yaşamımızda böylesine ender görülebilen zehirli yılan korkusu ile bütün yararlı yılan türleri öldürülmektedir. Bu durumun sonunda da hayatlarını büyük zorluklarla sürdüren ve gerçekten bize yararlı olan yılan çeşitlerimiz ile bunların popülasyonları büyük bir hızla azaltılmaktadır. Bir başka ifade ile güzel Türkiye'nin tabii zenginliklerinden biri bilinçsizce yok edilmektedir. Artık bu zenginliğimizin değerinin daha iyi anlaşılması için yılanlarla ilgili bazı genel açıklamaların verilmesi yararlı görülmüştür.

Yurdumuzda toplam 39 çeşit yılan türü yaşamaktadır. Bunlardan yalnız 8 türü zehirli, yani engerek çeşididir. İki tür ise yarı zehirli olup, geri kalan 29 çeşit ise tamamen zehirsizdir. Zehirli türlerden biri olan *Vipera barani* (Baran engereği) şimdiye kadar yalnız Adapazarı civarından ve bir noktada bulunmuştur. *Vipera kaznakovi* (Siyah engerek veya Kafkas engereği) türü yalnız Hopa civarında küçük bir alanda yaşamaktadır. *Vipera raddei* (Ağrı engereği) türü Doğu Anadolu'da Kars ve Ağrı il sınırlarında bulunur. *Vipera wagneri* (Vagner engereği) türü ise yalnız Kağızman civarında bir mahalde tespit edilmiştir. Böylece yurdumuzda yaygın olarak görülebilen 4 zehirli yılan türü kalmaktadır. Bunlardan *Vipera xanthina* (Şeritli engerek) türü Batı, Orta Anadolu'da, *Vipera lebetina* (Koca engerek) ise Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da yayılmıştır. Küçük engerek denilen *Vipera ursinii* türü seyrek olarak doğu ve Güneybatı Anadolu'da bulunur. Boynuzlu engerek de-

* Dokuz Eylül Üniv. Buca Eğ. Fak. Fen Bölümü Başkanı, Buca-İzmir.

nilen *Vipera ammodytes* türü ise Batı, Orta Anadolu ile Trakya'da oldukça seyrek olarak görülmektedir. Bu yılan çeşidine boynuzlu engerek denilmesinin nedeni burun ucunda yukarı kalkık mercimek şeklinde etli bir çıkıntının bulunmasındandır. Aslında gerçek boynuzlu yılan Türkiye'de mevcut değildir. Afrika'da yaşayan gerçek boynuzlu yılanlarda boynuzlar, gözlerin üstünde ve arkaya kıvrık 2-3 mm boyunda ince ve sivri kemik parçaları halindedir.

Yarı zehirli yılan türlerinden Kedigözlü yılan (*Teleskopus fallax*) yurdumuzun her tarafında görülür; ancak bu tür, günün erken saatleri ile alaca karanlıkta avlanır. Gündüzleri taş altı, yarık veya oyuklarda gizlenir. Çukurbaşı yılan (*Malpolon monspessulanus*) denilen diğer yarı zehirli yılan türü gündüzleri avlanır ve Türkiye'nin büyük bir kısmına yayılmış durumdadır.

Her iki yarı zehirli yılan türünün zehirleri insanlar için tehlikeli değildir. Çünkü zehir dişleri hem küçük, hem de üst çenedeki diş sıralarının en arkasındadır. Bunların zehirleri ancak küçük kertenkele gibi avladıkları hayvanlarda etkili olabilmektedir.

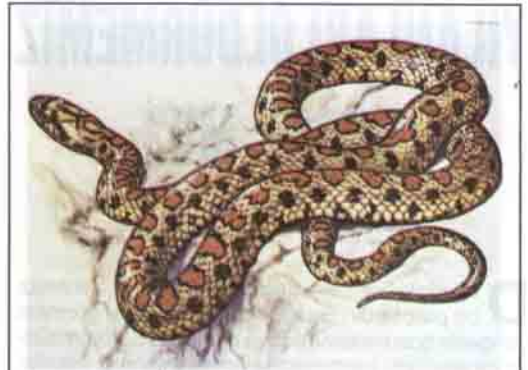
Zehirli ve yarı zehirli yılan türlerinin dışındaki bütün zehirsiz yılanlarımız, ülkemizin belirli bölgelerinde, yahut büyük bir kısmı ile tümünde yayılmışlardır. Bu durum da, kırdan bayırda görülerek öldürülen yılanlarımızın neredeyse hemen hepsinin zehirsiz olduğunu açıkça göstermektedir.

Diğer taraftan hiçbir zehirli yılan, üzerine basılmadıkça veya canı acıtılmadıkça insana saldırıp sokmaz. Buna karşılık gündüzleri görülen zehirsizler ise düşmanını korkutmak için tıslayarak hızla saldırıya geçerler ki, amaçları yalnız tehlikeyi uzaklaştırmaktır. Nitekim Anadolu'da yılanı diye bilinen kişilerden bazıları bilinçsizce zehirli yılanları yakalamayı daha fazla tercih ederler. Zehirsizler çok çabuk ısırıldığı için de onlardan çok fazla korkar ve hiç yaklaşmak istemezler. Çünkü zehirli yılanlar mecbur kalmadıkça ısırma teşebbüs etmezler.

Yılanlar normal olarak yerleşim alanlarından uzak taşlık, kayalık, oyuklu ve benzer yerlerde yaşarlar. Böylece buralarda kolaylıkla barınma ve gizlenme yerleri bulabilirler. Ayrıca kış uykusuna da yatıklarından, yaşadıkları bölgede uygun taş altı, kaya yarığı veya oyukların bulunması gereklidir.

Yılan türleri, canlı hayvan çeşitlerini yakalayarak beslenirler. Hiçbir yılan türü, toprak yiyerek beslenmez. Ayrıca halk arasında yaygın olan yılanların süte gelmeleri fikri de doğru değildir. Çünkü normal olarak süt yılanların besin kaynağı değildir.

Yılanlar, kendi büyüklüklerine göre diğer hayvan türlerini avlayarak beslenirler. Bazıları yalnız karınca ve termitlerle ve bunların larvalarıyla beslenir. Bazıları çeşitli böcek türlerini avlar. Bazıları kurbağa, kertenkele ve diğer yılanlarla beslenir. Bazı yılan türleri de kuş ve yavruları ile küçük memeli hayvanlarla (fare çeşitleri) beslenir. Anlaşılacağı üzere bitkilere çeşitli zararlar veren bazı böcek türleri ile fare-

Ev yılanı (Elaphe situla). Batı Anadolu'da yaşayan zehirsiz bir yılan. Boyu 80-90 cm.

Eskülap yılanı (Elaphe longissima). Trakya ve Karadeniz sahilinde yaşayan zehirsiz bir yılan, Boyu 1,5 m.

Toros yılanı (Coluber rubriceps). Halk arasında ok yılanı denilen bu tür Türkiye'nin güney ve batısında bulunur. Boyu 80-90 cm.

ler, yılanlar tarafından yenilmektedir. Böylece gereksiz olarak büyük korku duyulan yılan türlerinin çoğu tarıma zararlı olan hayvanları azaltarak insanlığa yararlı olmaktadır. Nitekim Anadolu'nun bazı yörelerinde tarlasında gördüğü yılanı öldürmeyen köylülerimiz de mevcuttur. Ancak bunların sayısı çok azdır. Nitekim 15 yıl kadar önce Kıbrıs adasına Kara yılan (*Coluber jugularis*) getirtilerek tarlalara bi-

SARIMSAKTAN İKİ YENİ SÜRPRİZ

Çin'in kanserin nadiren görüldüğü bazı bölgelerinde yapılan çalışmalar ilginç sonuçlar verdi. Bu bölgelerde yerli halk günde ortalama 20 diş sarımsak tüketiyordu. Penn State sağlık kolejinden beslenme bölümü başkanı Dr. John Milner, sarımsak ve kanserin bir ilişkisi olup olmadığını açıklamak için deneylere girişti. Kobay farelerin her birini günde 20 gram sarımsakla besledi. Fare için bir gram, insanın yediği bir diş'e eşitti. Milner, sarımsağın yanında farelere kanserojen maddeler de verdi. Sonuç, göğüs kanserinde çok belirgin bir azalmaydı. Dr. Milner şimdi bu etkiyi yaratan bileşiği arıyor.

Aynı kolejde doçent olarak görev yapan Dr. Yu Yan Yeh ise sarımsağın kan kolesterolünü düşürerek kalp hastalıklarını azalttığı görüşünde. Yan

Yeh, sarımsak yedirilen farelerin "kötü" kolesterol seviyesinin % 30 düştüğünü tespit etmiş. Şimdilik bütün bunlar tartışmalı birer iddia. Ayrıca çok fazla miktarlarda örneğin günde bin diş sarımsak tüketiminin toksik etkilerinin bulunabileceği belirtiliyor.

OMNI'den çev.: Mustafa ÖZTÜRK

rakıldığı haberi gazetelerimize bile geçmişti. Böylece çeşitli yan etkisi olan tarım ilâcı kullanmadan, zararlılarla biyolojik mücadele yapma yolu tercih edilmiştir.

Yurdumuzda bahar mevsiminin başlangıcında kış uykusundan uyanarak beslenme ve çiftleşme için gündüzleri dolaşan ve hemen hepsi zehirsiz olan yılanlarımız hakkında açıkladığımız bu genel ve kısa bilgilerin yararlı olacağına inanmaktayız. Böylece biyolojik dengenin insanlara yararlı şekilde sağlanmasında, yılanlarımızın da önemli rolü olduğunu açıklamış olmaktadır.

Sevgili doğa seven gençler ve bu konuya ilgi duyan tabiat sever okurlar, çok genel bir şekilde verilen açıklamalarımızla, yılanlarımızın insanların düşmanı ve onlara zarar veren hayvanlar olmadığını

Küçük engerek (*Vipera ursinii*). Doğu ve Güneybatı Anadolu'da bulunur ve zehirlidir. Boyu 60-70 cm.

açıklamaya çalıştık. Çünkü yılanlarımız tabiatta gerçek bir denge elemanı olarak biz insanlara yararlı olmaktadır. Bu gerçeği bilerek siz ve çevrenizdekilerin yılanlarımızı gördüklerinde öldürmelerinin doğru ve yararlı bir davranış olmadığını tüm insanlarımızımıza açıklamak ve onları doğru bilgilendirmek zorundayız. Ancak bu yolla güzel ve zengin Türkiye'mizin böyle bir doğal ve yararlı zenginliğinin kısa sürede yok olmasını önleyebiliriz.

Bu hususta dikkat etmemiz gereken ayrı nokta da, son zamanlarda yurdumuza gelen bazı yabancıların çeşitli yılan türlerini toplayarak ve yöre halkına parayla toplatarak yurt dışına götürmeleridir. Böylece de Türkiye'mizin tabii ve yararlı zenginliği büyük ölçüde zarar görmektedir. Çünkü bu işi yapan çok az sayıdaki yabancı kişilerin kendi ülkelerinde doğadan her çeşit hayvanın toplanması yasaklanmış ve ağır cezalar konulmuştur. Buna karşılık yurdumuzdan topladıkları hayvan çeşitlerini zorluk çekmeden Türkiye'den çıkarabilmektedirler. Nerede olursanız olunuz rastladığınız veya duyduğunuz bu tip toplama ve toplama durumlarının yurdumuza büyük zarar verdiğini bilmeli ve bunu çevrenize yaymalısınız. Böylece kesin yasal düzenlemeler yapılınca kadar el birliği ile ülkemiz zenginliklerinin yok olmasını engelleyebiliriz. Yılanlarımızla birlikte yurdumuzun her türlü zenginliğinin korunmasında gönüllü görev almanın bir mutluluk olduğu inancımıla, tabiatı seven her yaştan ve her meslekten tüm vatandaşlarımızı bu konu ile ilgilenmeye ve koruma çalışmalarına katılmaya davet ediyorum. □

Not : Resimlerden bir kısmı ENGELMANN 1985 kitabından alınmıştır.